

Munksjö - samling av trycksaker - 23

Munksjö

Vardagstryck

National Library
of Sweden

Anvisning till begagnandet af Asfalt-papp för taktäckning

tillverkad vid

Munksjö Pappers-Bruk i Jönköping.

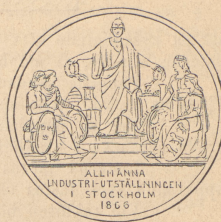

STOCKHOLM
1866 & 68

KARLSTAD
1862
Prisbelönt.

MALMÖ
1865

PARIS
1867

Denna papp, som tillverkas af hvilken längd som helst, med en bredd som ej öfverstiger 4 fot, lämpar sig förnämligast till taktäckning och i allmänhet till skydd för murar och trävirke mot väta och röta. Dess förnämsta egenskaper äro:

Ogenomtränglighet för vatten, så att takytor af huru ringa lutning som helst — till och med vågräta — kunna dermed täckas och djupa vattenbassiner dermed tätas.

Böjlighet, så att den kan formas efter alla möjliga vinklar och takbrytningar.

Lätthet ($\frac{1}{2}$ af taktegel), så att den erfordrar blott en helt lätt takresning.

Eldfasthet, så att den längre än både skiffer och jernplåt hindrar den underliggande takbotten eller takläkterna att antändas.

Munksjö Asfaltpapp är i sitt färskaste tillstånd något porös, i ändamål att efter uppläggningen på tak kunna emottaga mera tjära än den vid tillverkningen bör få indricka, för att icke genom ett öfvermått af tjära hopklibba i rullen. Men sedan den ett par månader varit utsatt för alla atmosfäriska inflytelser, utsväller den af den indruckna tjäran, hårdnar till likhet med skiffer och blir seg och fast som sulläder.

Man bör väl skilja mellan Munksjö Asfaltpapp och den förut här i landet gängse **takpappen i ark**, hvilken var ofullkomlig genom sin ojämna tjärhalt, som gjorde den mindre varaktig, sitt inskränkta format, som fordrade mer arbete att pålägga och 40 å 50 procent mer spik för täckningen. Ännu mindre bör Munksjö Asfaltpapp förväxlas med den **Engelska asfaltfilten**, hvars ofullständiga förfiltning gör den lätt emottaglig för luftens och vattnets förstörande verkan och således i hög grad olämplig till taktäckningsämne uti ett klimat med så häftiga temperaturväxlingar som vårt.

Munksjö Asfaltpapp lämpar sig ej endast till taktäckningsämne; ty i allmänhet mot väta, fukt och röta både i sten- och trähus, i fria luften och under tak, erbjuder den fördelar, hvilka inses af hvarje byggmästare och äfven i vårt land ofelbart skola förskaffa den en vidsträckt användning.

Ett förbättradt täckningssätt.

Ett sådant kan utföras med Munksjö Asfaltpapp till följe af dess stora dimensioner. Detta nya täckningssätt skiljer sig från det gamla (med ark af blott 1 quadratals yta) derutinnan, att pappen får sammanhänga i hela stycken från takåsen till takfoten och icke spikas i takbräderna utan fästes med långsidorna på trekantiga lister, som, löpande i samma riktning, spikas vid takbräderna på ett afstånd från hvarandras midter af högst 3 fot. Dessa lister få i tvärgenomskärning den form, vidstående *Fig. 1* visar, hvars plan *ab* (af $3\frac{1}{2}$ v:tums bredd) hvilat på takbräderna. Listens höjd mellan *ab* och ryggen *cd* $1\frac{1}{2}$ v:tum. Ytterst på gaffarne spikas lister af tvärgenomskärning enligt *Fig. 2*, hvars plan *fg* ligger på takbräderna med sidan *ef* vänd utåt gäfveln. I ändan mot takfoten afspetsas listerna.

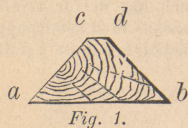

Fig. 1.

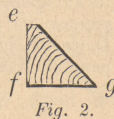

Fig. 2.

Munksjö Pappers-Bruks Asfalt-Papp för taktäckning

säljes i rullar af 50 fots längd och $3\frac{1}{2}$ fots bredd

vid *Munksjö Pappers-Bruk* i Jönköping och genom Herr *L. J. Hierta* i Stockholm, *A. Fröding & Comp.* i Göteborg, samt för öfrigt genom Herrar Handlande i Rikets städer.

Tionde upplagan.
(Juli 1870).

1870

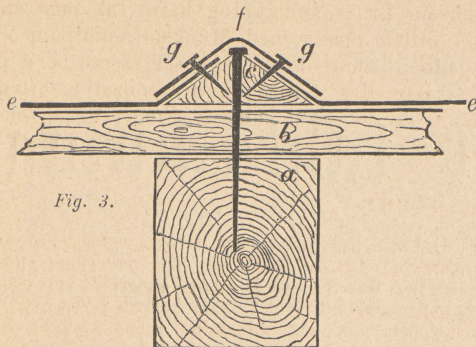

Fig. 3.

att på nyssnämnde sätt täcka ett takfält af 3 fots afstånd mellan trekantlisternas midter. Är afståndet mellan listerna mindre, så må banorna skjuta öfver hvarandra på listernas ryggar.

Pappens sandade sida vändes uppåt. Till pappens fästande användas endast s. k. »plathufvuden» af 1½ tums längd. Alla spikar måste taga väl fast i brädbotten eller listerna.

När en pappbana skarfras, så bör den spikrad, som fäster skarven, komma längs midten af en takbräda och icke i brädkanten eller i öppningen mellan två bräder. Skarven göres 3 tum bred.

Listerna mötas stumt på takåsen, der de öfvertäckas med den öfverböjda täckremsan, hvars dervid uppkomna veck fästas med spikar, varsamt inslagna i listerna, så att dessa ej spräckas.

Vid takfoten bör pappen gå 1 v-tum nedanför taksägg, på det att vatten ej må inkomma till brädbotten. Detta gäller ock för pappbetäckningen på alla utsprång, som behöfva skyddas mot dropp.

Vid första torra och lugna väderlek efter täckningen strykes taket med väl inkokt och het tjära (träder eller stenkols-) och beströms med strid och torr sand innan tjäran stelnar. Att tjärstrykningen sker när pappen är fullt torr och i solvärme är ett alldeles oeftergiftigt vilkor för anstrykningens varaktighet; ty annars intränger icke tjäran i pappen, utan lägger sig ofvanpå och bildar med sanden en lätt affallande skorpa. Denna behandling förnyas följande året och sedan så ofta man finner att sanden vill lossna och affalla (efter de två första strykningarna behöfver takytan under hvarje årtonde blott en eller två gånger tunnt strykas; norra sidan erfordrar sådan behandling mindre ofta än den södra). Den är högst vigtig för takets varaktighet och ogenomtränglighet för vata, emedan sand- och tjär-lagret, sålunda underhållet, innan kort hårdnar till likhet med sten. Sandlagret får dock icke göras tjockare än pappen, ty eljest uppstå lätt i den skyddande sandskorpan sprickor, som emottaga vatten, så att vid inträdande köld sandlagret spränges och affaller i stora skifvor. Lika litet får pappen öfvermåttas med tjära, hvartill tecknet är att tjäran icke uppsupes af pappen utan lägger sig utanpå densamma. Takets tjärbestrykning är både lätt och aföper med ringa kostnad i motsats till hvad man i allmänhet föreställer sig. Det var den ymniga tjärbestrykningen på papptak som förr gjorde detta arbete både kostsamt, osnyggt och ovaraktigt.

Fotrännor af Asfaltpapp äro varaktigare än af plåt och låta lätt anbringa sig öfver en af plank formad stomme. Äfven till rännadalar i vinkeln af mötande tak kan Asfaltpapp begagnas.

Taktäckarne måste under arbetet ha oljade sockor på fötterna för att icke trampa sönder pappen.

Som ett asfaltpapptak helt lätt hvilat på väggarna, böra takstolarne säkert fästas vid dem. Skarvarne läggas så, att vattnet lätt afrinner och icke kan intränga i dem.

Den nu i korthet antydda metod för taktäckning med asfaltpapp har framför den förut här i landet använda det företräde, att asfaltpappen icke kan sönderslitas af spikarne vid takbrädernas utvidgning (af fukt) eller sammandragning (af torka), emedan pappen i dem icke har fäste. Regn- och snövattnet möter ej heller under afloppet utför taket några spikhufvuden eller sömmar och kan således icke genom några hål eller sprickor intränga till brädbotten. Derigenom blir ett sådant tak fullkomligt droppfritt, hvilket det många gånger dyrare plåt- eller skiffertaket sällan är. Täckningsarbetet efter det nya sättet blir vida lättare, åtgången af spik (7 plathufvade spikar på kvadratfoten) är betydligt mindre, reparationer kunna ske utan minsta svårighet, och taket får ett utseende, hvars prydlighet icke öfverträffas af något annat taktäckningsämne, icke ens af den engelska skifferns.

Billigare än ofvan beskrifna takläggningssätt, om icke fullt så ändamålsenligt, är att spika pappbanorna omedelbart på brädbotten, antingen diagonalt (snedt) öfver taket eller ock parallelt (jemnloppande) med takfoten. Dessa sätt äro emellertid af sakkunnige personer försökta och ansedda nöjaktiga.

Ett asfaltpapptak fordrar en jemn och slät brädbotten, och om denna omsorgsfullt lägges så, att inga ojämnheter finnas derpå eller takbräderna glappa och derigenom lätt sönderslita pappen när man går på taket, samt pappen underhålls på nyssnämnde sätt, så blir asfaltpappen det varaktigaste och ändamålsenligaste täckningsmaterial. Detta har i andra länder blifvit af mångårig erfarenhet ådagalagd, och har derför asfaltpappen der vunnit så stort förtroende, att t. ex. i Preussen statens egna byggnader ofta täckas med asfaltpapp. Derjemte har i utlandet fördomen mot asfaltpapptakens eldfarlighet så viktigt, att assurancesbolagen anse asfaltpapptak lika med tegeltak.

De på listernas ryggar mötande pappbanorna öfvertäckas med remsor af 4 tums bredd, som fästas vid listerna med plathufvade spikar, såsom synes af vidstående Fig. 3, der ee föreställer pappbanorna, f täckremsan och gg spikarne. c är 3-kant-listen, som är spikad i takstolen a genom brädbotten b. Pappbanorna ee vikas så, att de utfylla vinklarna mellan takytan och 3-kant-listerna, och böra löpa ända upp till ryggen af den sednare, så att spikarne gg, som böra sättas midt i 3-kant-listernas sidoplaner, hvarken träffa banorna alltför nära deras vinkel mot takytan eller alltför högt mot listens rygg f. Förbises detta, så kan, om brädbotten är gles, en annorlunda spikad pappbana lätt sprängas upp i spikningen af den luft, som i stormväder inpressas mellan brädbotten och pappen.

Asfaltpappens bredd är 3½ fot; sedan från ena långsidan afskurits en täckremsa af 4½ tums bredd, återstår en bredd på sjelfva banan af 3 fot 1½ tum, som förslår

Under de sju år som förflutit från Munksjö Bruks anläggning hafva tak med en sammanlagd yta af mer än *Tre millioner quadratfot* blifvit täckta med Munksjö Asfaltpapp i långa banor och är efterfrågan derå i ständigt tilltagande. Detta torde få anses såsom bevis på det förtroende Asfaltappen vunnit, och, då Bruket från sina talrika kunder endast emottagit de mest fördelaktiga intyg öfver detta nya taktäckningsämne såväl som öfver täckningsmetoden, så har Bruket anledning att kunna rekommendera begge. Här aftryckas några af nämnda

Vittnesbörd:

Undertecknade hafva besigtigat ett vid Munksjö Pappers-Bruk befintligt uthustak af asfaltpapp, som enligt Herr Lundströms uppgift blifvit pålagdt under September månad 1862 och, efter att då hafva strukits med stenkolstjära, sedermera undergått lika behandling under det följande året; och få vi härmed intyga, att taket, som har en resning af en tolfedel af husets bredd och således med lätthet kunde bestigas, kändes stenhårt och icke egde minsta remna uti den särdeles jemna och vackra ytan, i hvilken några sömmar eller sprickor icke voro synliga. Det är således uppenbart att ifrågarörande tak måste vara ogenomträngligt för väta, hvarom vi ytterligare öfvertygat oss genom ett prof, som, efter vår anvisning och i vår närvaro, skurits ur taket och som visar att pappmassan är fullkomligt förbeckad och på ytan skyddad mot atmosfärens inflytelse medelst det lager af sand, som, påströdd efter hvarje tjärbestrykning, sammangyttrats till en enda hård massa.

Jönköping den 1 Juni 1866.

Sv. Aug. Darin,
Ordf. i Styr. för Städernas
Lösöreförsäkringsbolag.

F. W. Malmberg,
Öfverbefälh. vid Jönköpings
Brandsläckningskår.

Undertecknad intygar härmed att till tätning af de läcker, som år 1862 uppkommo på en del af bottnen och väggarne af gasklockan vid härvarande gasverk, blifvit använd Munksjö Bruks Asfaltpapp i långa banor och att denna tätning tills närvarande ögonblick visat sig fullkomligt verksam.

Jönköping den 16 Mars 1867.

C. Nordström,
Föreståndare för Jönköpings
Gasverk.

Munksjö Bruk. Jönköping.

(Öfversättning från Franskan.)

Enligt Er önskan skyndar jag att härmed afgifva det intyg om den Asfaltpapp i långa banor, hvarmed Ni under sistlidne år verkställt taktäckning vid Bolagets grufvor, att den tills närvarande ögonblick förträffligt emotstått den förflutna vinterns ovanligt menliga atmosfäriska inflytelser.

Jag har således anledning hoppas att detta slags taktäckningsämne skall i hvarje hänseende uppfylla de egenskaper som antydast i Er derom utgifna brochyr.

Åskersund, Åmmeberg den 22 Mars 1867.

Grufve-Bolaget La Vieille Montagne.

Otto Schwarzmänn,
Ingeniör-Direktör.

Munksjö Pappers-Bruk.

Jönköping.

Det är oss ett stort nöje, att i de mest lofordande uttryck kunna affatta vårt af Er begärda omdöme om

Munksjö Asfaltpapp, som ni flera gånger för särskilda ändamål till oss levererat. Till *taktäckning* föredraga vi den framför hvarje annat material: till platta tak kan näppeligen något annat komma ifråga; ty Asfaltappen håller sig fullkomligt ogenomtränglig för väta när den spikas, bestrykes och sandas på det sätt Ni föreskrifver. Och hvarje erfaren byggare skall säkert med oss finna att Asfaltappen i längden blir det billigaste taktäckningsämne, emedan den, rätt behandlad, måste vara snart sagdt oförvansklig. Man får med den lika lätta och prydliga tak som med plåt. Då den derjemte har den mest mångsidiga användning till ändamål, hvarpå antingen intet annat material lämpar sig (t. ex. på fuktiga väggar) eller ock endast af den mångdubbelt dyrare beläggningen med asfaltmassa (t. ex. i fuktiga trossbottnar) kunna ernås, så anse vi den fabriksmessiga tillverkningen af Asfaltpapp, som Ni infört här i landet, utgöra en stor vinst för byggnadstekniken, särdeles som man här verkligen lidit brist på material som för ett billigt pris erbjuda verksamt skydd mot väta och kyla. I sednare afseendet framstår ock på lika utmärkt sätt Er Förhrydningspapp, af hvilken vi ock begagnat oss och instämma vi uti det fördelaktiga omdöme som allmänt uttalas om dess förträffliga egenskaper.

Stockholm den 1 Juni 1867.

J. & C. G. Bolinder.

Till Munksjö Pappersbruk.

Jönköping.

Sedan täckningsarbetet med tjärpapp å Hvetlanda kyrkotak nu är afslutadt, får Byggnadskommittéen på begäran afgifva det utlåtande, att arbetet af Brukets taktäckare blifvit ntfördt med utmärkt noggrannhet och ordning samt att taket har ett särdeles vackert utseende, mycket liknande jernplättak; och har Kommittéen den största anledning hoppas, att taket i alla hänseenden uppfyller sitt ändamål.

Hvetlanda den 8 Augusti 1864.

Å Byggnadskommittéens vägnar:

J. Axel Borg.

Munksjö Bruks Kontor.

Jönköping.

Till svar å Er ärade skrifvelse af den 18 dennes, har jag nöjet meddela att Hvetlanda församlings invånare fortfarande äro högst tillfredsställda med det tak som år 1864 lades på kyrkan med Munksjö Asfaltpapp. Att äfven kyrkans torn kommer att täckas med samma material är ett ytterligare bevis på det förtroende Asfaltappen vunnit inom denna församling, som dessutom ifrån början föredragit den framför tegel och skiffer.

Hvetlanda den 21 Mars 1867.

J. Axel Borg.

Till Munksjö Pappersbruk.
Jönköping.

Sedan inredning af fängelsets nordvestra torn under min ledning blifvit fullbordad, anser jag mig pligtig underrätta Munksjö Pappersbruk om resultaterna af täckningen om samma torns tak.

Bruket Asfaltpapp i långa banor egnade sig särdeles väl för ifrågavarande taktäckning, som af fångar verkställdes. Det koniska takets aderton stycken »hufvudtakstolar» förseddes med trekantiga lister och takfotens kant blef icke rund, som tornet är, utan bildar den en adertonhörning. Pappbanorna drogos nedom kanten, så att ett emot vattnets inträngande mellan pappen och bredbottnen skyddande afdropp erhöles.

Jag har för min del kommit till den erfarenhet: att materialet alldeles förträffligt lämpar sig efter torn-takets alla konvexiteter och särdeles svårtäckta punkter; att taket uthållit de prof, som den härstädes ofta rådande svåra stormen underkastat detsamma: att pappen blifvit hård, och seg som »sulläder» samt hållit sig fullkomligt ogenomtränglig för väta; och att taket har ett prydligt utseende.

På samma gång jag med nöje underrättar Bruket härom, får jag omämnat, att den utmärkta, från Bruket erhållna Asfalttjära, hvarmed tornet är struket, blifvit af mig med fördel använd till många andra byggnads- och reparationsarbeten.

Straff- och Arbetsfängelset i Malmö den 18 Juni 1867.

Claes Vigström,
t. f. Arbetsföreståndare.

Munksjö Pappersbruk täckte år 1864 Begravningskapellet å Östra Kyrkogården här i Jönköping med Asfaltpapp, och är det för undertecknad, som enligt uppdrag haft befattning med kyrkans reparation, ett nöje att intyga ej blott den utmärkta skicklighet hvarmed Bruket taktäckare utförde detta i anseende till takytornas många vinklar och bugtiga ytor svåra ar-

bete, utan äfven den utomordentliga seghet och täthet, som sjelfva taktäckningsämnet äger och som alltjemt pröfvas tillfölje af kapellets läge på en för de starkaste vindstötter från Vettern öppen plats. Takets prydliga utseende intygas dagligen af hundratals resande, som på jernvägen passera förbi kyrkogården.

Jönköping den 2 September 1867.

J. Andersson.
Bageriådkare.

Enligt framställd önskan att mitt omdöme i afseende å s. k. Asphalt-papps användande till takbetäckning, med hänsyn till dess förmåga att skydda mot eld, får jag meddela, att af de iakttagelser jag i detta hänseende gjort och sedan vid den nyligen timade eldsvådan å Kongl. Djurgården ytterligare funnit bekräftade, framgått: att ifrågavarande taktäckningsämne är särdeles användbart samt i jemförelse med plåt-, skiffer- och tegelbetäckning eger det företräde, att då jernplåtar genom glödgnung är eldledande för den underliggande takresningen, och då såväl skiffer som tegel utaf hettan i förening med vattenbegjutningen sönderspränges, Asphaltpappet deremot, som långsamt kolnar utan att tända, sålunda eger större motståndskraft mot elden, hvilket i synnerhet är af vikt i början af eldsvåda då släckningsarbetet ej hunnit ordnas och vid tillfällen af mindre vattentillgång.

Önskligt vore att denna taktäckning mera begagnades. Men den måste efter min öfvertygelse vinna förtroende.

Stockholm den 27 Mars 1869.

Med högaktning
C. A. Ponthan. *)

Uti ofvanstående instämmer undertecknad till alla delar. Stockholm som ofvan

S. A. Abrahamsson. *)

*) Magistrats-Assistenten i afseende på Stockholms stads byggnader och brandväsen.

På anmodan får undertecknad afgifva nedanstående omdöme öfver Munksjö Asfaltpapps utmärkta egenskaper som taktäckningsmaterial:

Detta papp, väl intäckt, uppfyller alla fordringar man har på ett tak. Det har mindre tyngd än något annat, och är lätt intäckt af hvilken arbetare som helst, som mycket bör underlätta dess användande i synnerhet på landsbygden. Det är icke eldfarligt, till följd af dess ringa ledningsförmåga och lufttäthet, och har jag vid flera eldsvådor, deribland å f. d. Falks egendom på Djurgården samt i Djurgårds Tivoli, vid sjelfva brandtillfällena sett dess ovanliga egenskaper, och huru, under det lågorna förtära taklag och bräder invid detsamma, det icke antändes utan ännu i sista stunden verkar såsom ett brandsegel öfver den brinnande byggnaden. Samma nytta gör det äfven åt angränsande byggnader med likartade tak på hvilka bränder nedfalla, och hettan kan vara ofantligt stark utan att likväl kunna antända. Om nu taket vore af tegel, skiffer eller plåt, hade det blifvit starkt upphettadt, och, öfvergjutet med vatten från sprutorna, antingen sprungit sönder och nedfallit eller ock kommit i glödgnung och antändt det underliggande brädverket. — Tak af asfaltpapp äro dessutom bland de billigaste och fordra föga underhåll, som jag af egen erfarenhet kan intyga, enär jag på landet i närheten af Stockholm har tak intäckt med Munksjö Asfaltpapp för 7 år sedan, utan att under tiden gjorts något till dess underhåll, och taket är fullkomligt tätt och till utseendet lika som nytt, endast till färgen något ljusare.

Det har äfven ett godt utseende, på afstånd liknande plåt, samt kan i detta fall passa på hvilken byggnad som helst, hvadan det torde få begagnas, och anses bättre och mer betryggande än något annan taktäckningsmaterial, såväl i stad som på landet, och på grund hvaraf det vore väl om vederbörande myndigheter och Brandstodsbolag ville befordra dess allmänna användande. Stockholm i Juni 1870. J. F. Åbom.

Uppå gjord framställning har Kongl. Maj:t den 3 Augusti 1869, på grund af sakkunniga personers intyg derom att Asfalttakpapp, såsom icke eldfångt, vore ett ändamålsenligt taktäckningsämne, funnit godt medgifva, att Hvitbetssocker-Aktiebolaget i Stockholm må täcka sina å Kungsholmen belägna fabriksbus med Asfaltpapp, under förbehåll att pappen efter påläggningen bestrykes med tjära och öfversållas med sand eller andra oförbränneliga ämnen.